Pyhäjärvi-instituutti
Puhdas vesi, paremmat eväät

Lausunto hallituksen esitykseen HE 41/2023 ja valtioneuvoston selontekoon VNS 1/2023 maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan osalta

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta on pyytänyt Pyhäjärvi-instituutilta lausuntoa hallituksen esitykseen maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan osalta. Pyhäjärvi-instituutti esittää lausuntona seuraavaa:

- Maa- ja elintarviketalouden määrärahojen esitetään vähenevän 23,7 milj. eurolla 1,77 mrd. euroon edellisen vuoden varsinaiseen talousarvioon verrattuna, mikä johtuu pääosin turvepeltojen ilmastotoimien kertaluonteisen määrärahan päättymisestä. Turvepeltojen ilmastotoimissa on kuitenkin päästy vasta alkuun ja riskinä on, että riittäviä toimenpiteitä ei tulla toteuttamaan rahoituksen puuttuessa. Maatalouden hiilineutraaliuden edistämisessä ylipäätään on otettu vasta ensiaskelia ja siihen liittyvään tutkimukseen ja kehittämiseen tulisi varata merkittävästi rahoitusta lisää.
- Korostamme ruohonjuuritason vesienhallintaan panostamisen tärkeyttä. Sääolosuhteiden äärevöityessä on pelloilla ja metsissä tapahtuva vesienhallinta aivan keskeisessä roolissa niin ekologisesti kestävän alkutuotannon, huoltovarmuuden kuin tulvasuojelunkin näkökulmasta. Lähivuodet ovat ravistelleet kuivatuskeskeistä maa- ja metsätalouden toimintakulttuuria ja osoittaneet virtaamien tasaamisen ja veden saannin turvaamisen keskeiseksi kysymykseksi, jotta kotimaista ruokaa pystytään tehokkaasti tuottamaan vesiympäristön hyvinvointi huomioiden. Kasvustojen hyvinvoinnin näkökulmasta tämä liittyy myös ilmastotavoitteiden saavuttamiseen sekä sivuaa vahvasti myös turvepeltojen ilmastotoimia. 2020-luvulla alkuun lähtenyttä kehitystä tämän suhteen tulee vaalia, ja suunta onkin oikea mm. METKA-järjestelmän tukien jakautuessa jatkossa laajamittaisempaan vesienhallintaan aiemman KEMERA-järjestelmän ojitustuen sijaan.
- Kokonaisvaltainen vesienhallinta ja siihen liittyvä tutkimus ja kehittäminen on kriittistä maatalouselinkoinon menestymisen edistämiseksi ja sen ympäristövaikutusten hillitsemiseksi. Ilmaston muuttuessa maanviljelyn toimintaympäristö muuttuu merkittävästi veden osalta. Vesitaloutta pitää tulevaisuudessa hallita edelleen lohkotasolla mutta myös kuivatus- ja valuma-aluetasolla. Vesitalouden hallintaan liittyvä tutkimus ja kehittäminen on pitkäjänteistä työtä ja sen jatkuvuus on tärkeää. Maatalouden menestyminen tulevaisuudessa edellyttää toimia veden saannin turvaamiseksi kasvukaudella. Parempi vesien hallinta vaikuttaa positiivisesti maatilan talouteen ja parantaa edellytyksiä vähentää vesistöjen ravinnekuormitusta. Vesienhallinta huomioidaan esityksessä osana laajempia kokonaisuuksia, mutta voisi olla mielestämme paremmin esillä myös omana teemanaan.
- Uudistumisen ja vähähiilisyyden määrärahoiksi ehdotetaan 1,6 mrd. euroa. Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan tukemisen valtuutta ehdotetaan nostettavan 529 milj. euroon. Positiivista on, että valtuutta kohdennetaan yrityksille, jotka sitoutuvat lisäämään investointeja puhdasta ja digitaalista siirtymää. Hyvää on myös se, että valtuutta kohdennetaan soveltavaan tutkimukseen tutkimusorganisaatioille, jotka yritysten kanssa yhteistyössä kehittävät murrosteknologioita sekä ratkaisuja yhteiskunnallisiin haasteisiin ja tukemaan yhteiskunnallisia siirtymiä, kuten puhdasta siirtymää ja digitalisaatiota. EU-hankkeiden kansalliseen vastinrahoitukseen korkeakouluille ja valtion tutkimuslaitoksille ehdotetaan 35 milj. euron määrärahaa. Pyhäjärvi-instituutti korostaa, että valtion tutkimuslaitosten lisäksi pienemmät tutkimusorganisaatiot (kuten Pyhäjärvi-instituuttisäätiö sr) tekevät tässä teemassa valtakunnallisestikin merkittävää TKI-toimintaa yhteistyössä yritysten kanssa. Jotta näillä organisaatioilla olisi paremmat mahdollisuudet hyödyntää EU-rahoituksia, tulisi tällaisilla organisaatioilla olla mahdollisuus saada myös kansallista vastinrahoitusta.

- Pääministeri Orpon hallitusohjelman mukaan Suomi sitoutuu ilmastolain tavoitteisiin. Hallitusohjelmassa todetaan myös, että luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen pysäytetään osana kestävää talouspolitiikkaa. Samalla kuitenkin esitetään luonnon monimuotoisuus- sekä vesien- ja ympäristönsuojelumäärärahojen alenevat 67 milj. eurolla vuoden 2023 määrärahoihin verrattuna. Tämä on merkittävässä ristiriidassa hallitusohjelman tavoitteiden ja EU-sääntelyn kanssa, mikä vaarantaa Suomessa hyvin alkaneen vastuulllisuustyön tulevaisuuden.
- Helmi-elinympäristöohjelman rahoituksessa tulisi varmistaa ohjelmarahoituksen jatkuminen riittävällä tasolla myös ohjelmaa edistävien hankkeiden osalta. Hankerahoitusta tulisi myös jatkossa kohdentaa hankeorganisaatioiden (esim. säätiöt, yhdistykset) haettavaksi. Tällöin varmistetaan Helmi-toimenpiteiden ulottaminen mahdollisimman laajalle alueelle ja toimenpiteiden toteutus tapahtuu monitasoisesti myös paikallistieto ja erilaiset resurssit hyödyntäen.
- Kalatalouden osalta esitetään leikattavaksi Säkylän Pyhäjärven hoitokalastukseen ja sen seurantaan osoitettu 100 000 euroa. Raha on valtion talousarviossa pieni, mutta sisävesikalastuselinkeinon kannalta se on erittäin tärkeä. Taloudellisesti kannattavan hoitokalastuksen konsepti on viime vuosina edennyt hyvin, ja yhä suurempi osa aiemmin taloudellisesti hyödyntämättömistä kalalajeista löytää tiensä ruokapöytään. Säkylän Pyhäjärvellä vesienhoidon ja kaupallisen kalastuksen tavoitteet yhdistyvät tehokkaasti ja teemat tukevat toisiaan. Tältä osin Pyhäjärvi on toiminut valtakunnallisena suunnannäyttäjänä, kun valtaosa hyvää vedenlaatua tukevasta kalastuksesta pystytään pitkällisen kehitystyön tuloksena toteuttamaan kaupallisista lähtökohdista. Työ on kuitenkin yhä kesken, sillä osa saaliista on edelleen kokonsa tai lajinsa (kiiski, osa kuoreesta, salakka, pieni särki, lahna, suutari) puolesta epäsopivaa kaupalliseen käyttöön. Valtion tuki mahdollistaa monipuolisen, lajirajat ylittävän kalastuksen, jolloin myös vähempiarvoisiin kaloihin kohdistuu merkittävää pyyntipainetta. Näin kalaston rakenne pysyy suotuisampana elinkeinokalatalouden, Pyhäjärven vedenlaadun ja edelleen vesistön kokonaiskäyttökelpoisuuden osalta. Ilman hoitokalastuksen rahoitusta ammattikalastus kohdistuu vain talouskalalajeihin ja taloudellisesti kannattamattomat kalalajit runsastuvat. Tämä vaikuttaa negatiivisesti paitsi järviekosysteemin tilaan myös heikentää elinkeinokalatalouden toimintamahdollisuuksia jatkossa. Merkittävä osa valtion tuesta tulee suunnata kalansaaliin ja -kantojen seurantaan sekä hoitokalastuksen vedenlaatuvaikutusten seurantaan ja tutkimukseen, jolla saadaan valtakunnallisesti tärkeää tietoa kalastuksen vaikutuksista järviekosysteemiin. Muuttuvassa ilmastossa tämän merkitys korostuu, kun järvien ravintoverkot ovat jatkuvien muutosten alla ja uutta päivitettyä tietoa kunnostusmenetelmien toimivuudesta tarvitaan. Tehtävät seurannat tuottavat lisäksi tietoa kalastuksen säätelyn ja siihen liittyvän päätöksenteon tueksi. Valtion rahoitus hoitokalastukseen ja sen seurantoihin on tärkeää säilyttää myös siksi, että vastaavan rahoituksen saamiseen on heikosti tarjolla muita rahoituskanavia. Esitämme, että Pyhäjärvelle kalastuksen kautta tapahtuvaan ravinteiden poistoon myönnetään valtion rahoitusta 100 000 euroa. Siitä 50 000 euroa käytetään vähempiarvoisen kalan (ei kaupallista menekkiä) kalastukseen ja 50 000 euroa kalastoseurantoihin ja -tutkimuksiin.

Lisäksi Pyhäjärvi-instituutti esittää huolensa hallitusohjelmaan kirjatusta maaseutuohjelman toimeenpanoon liittyvästä leikkauksesta, jonka mukaan "Muutetaan Suomen CAP-suunnitelmaa siten, että kansallista rahoitusosuutta vähennetään vuosina 2025–2027 yhteensä 137,5 milj. euroa." Kyseinen summa toteutuessaan tarkoittaisi noin 31 % leikkausta koko ohjelmakaudelle osoitettuun valtion rahoitusosuuteen. Valtion rahoitusosuus on edellytys EU-rahoitusosuuden saamiselle, joten valtion rahoituksen leikkaaminen kyseisellä määrällä johtaisi lisäksi yli 100 miljoonan euron EU-osuuden menettämiseen. Maaseutuohjelman rahoituksella toteutetaan merkittävää TKI-toimintaa yhteistyössä elinkeinoelämän (yritykset, maanviljelijät, kalastajat, muut luonnonvara-alan toimijat), tutkimus- ja kehittämisorganisaatioiden ja kolmannen sektorin kesken. Suunniteltu leikkaus vaarantaa ruoantuotantoon (etenkin alkutuotantoon) liittyvän tutkimus- ja kehittämistoiminnan, joka on välttämätöntä, jotta tuotanto pystyy sopeutumaan toimintaympäristön

voimakkaaseen muutokseen (mm. ilmastonmuutos, luontokato, maailman poliittinen tilanne, globaalit riskitekijät). Se on myös huoltovarmuuden kannalta merkittävä asia.

Eurassa 23.10.2023

Teija Kirkkala
Toiminnanjohtaja
Puh. +358503430432